

מסכת מעשרות

מעוצבת בידי זאב לבנוני

חוזר ושונה

דרכי חזרה ולימוד של המשנה

בעריכת זאב לבנוני

אתר דעת
תשע"ט

מסכת מעשרות

מעוצבת בידי זאב לבנוני

נושאים עיקריים במסכת:

- פרק א:** כללים בסיסיים לחיוב במעשרות, הגדרת הזמן שהפירות נחשבים ראויים למאכל, הגדרת זמן "גמר מלאכה".
- פרק ב:** כיצד לנהוג בפירות שעם הארץ מציע לאחרים לאכול, מהי גמר מלאכה בפירות שמוליכים ממקום למקום. הפרשת תרומה קודם גמר מלאכה, דיני מקח בפירות לעניין חיוב במעשרות, פועל האוכל פירות שעובד בהם לעניין הפרשת מעשרות.
- פרק ג:** דין מעביר תאנים למוקצה דרך חצירו, דיני מעשר לפועלים שאוכלים מפירות בעל הבית, המוצא פירות מתי חייב לעשר, מקומות הקובעים למעשר, תאנה שעיקרה במקום אחד ונופה במקום אחר.
- פרק ד:** דברים הקובעים למעשר, דיני מעשרות לזיתים בבית הבד, דיני מעשרות ליינ בגת, גמר מלאכה בשעורים ובשיבולים, דין מעשרות בסוגי צמחים שנוהגים לאכלם.
- פרק ה:** דיני מעשרות מפרי שנמצא על שתילים שעקרו אותם, דין מעשרות בירקות שהעבירו אותם ממקום למקום, דין מכירת פירות או שאריות של פירות לעם הארץ, הפרשת מעשרות מתמד, דין גרעיני תבואה שנמצאו בחורי נמלים.

מסכת מעשרות

מעוצבת בידי זאב לבנוני

פרק א'

הנושאים העיקריים בפרק: כללים בסיסיים לחיוב במעשרות, הגדרת הזמן שהפירות נחשבים ראויים למאכל, הגדרת זמן "גמר מלאכה" בירקות ופירות.

מושגים

גמר מלאכה: לאחר שהפרי ראוי למאכל עדין עושים בו לפעמים מלאכות מסוימות. לכל פרי או ירק מוגדר שלב של "גמר מלאכה". לתבואה, גמר מלאכה הוא מירוח הכרי, דהיינו הבאת התבואה לגורן, עשיית ערימה מהתבואה והחלקת הערימה. לאחר שהפרי ראוי למאכל עד לשלב של גמר מלאכה, אפשר להמשיך לאכול אותו אכילת ארעי בלבד, ללא הפרשת מעשרות. לאחר שנגמרה מלאכתו גם אכילת ארעי אי אפשר לאכול ממנו לפני הפרשת מעשרות.

גורן למעשרות: השלב של גמר מלאכה לגבי תבואה הוא הבאה התבואה לגורן ומירוח הכרי, והוא מכונה במשנה "גורן". מושג זה מושאל גם לשאר הפירות והירקות כדי לציין את גמר המלאכה שלהם.

בית בד: מקום עשיית השמן מהזיתים. בבית הבד ישנם מספר כלי משנה:

עוקה: גומה שהשמן יורד לתוכה מבית הבד.

עקל: סל נצרים שעוצרים בו את שארית השמן מפסולת הזיתים.

ממל: האבן הכותשת את הזיתים בבית הבד.

פצים: נסרים או קורות שהזיתים נעצרים עליהם.

תמחוי: קערה גדולה מלאה תבשיל.

משנה א': כללים לגבי גידולים שחייבים במעשרות

כָּל אֶמְרוֹ בַּמַּעֲשֵׂרוֹת: כֹּל שֶׁהוּא אֹכֵל, וְנִשְׁמַר, וְגִדּוּלָיו מִן הָאָרֶץ, חֵיב בַּמַּעֲשֵׂרוֹת.

וְעוֹד כָּל אַחַר אֶמְרוֹ:

כֹּל שֶׁתְּחַלְתּוּ אֹכְלוֹ וְסוּפוֹ אֹכֵל, אִף עַל פִּי שֶׁהוּא שׁוֹמְרוֹ לְהוֹסִיף אֹכֵל, חֵיב קֶטַן וְגָדוֹל.

וְכָל שֶׁאִין תְּחַלְתּוּ אֹכֵל, אֲבָל סוּפוֹ אֹכֵל, אִינוֹ חֵיב עַד שֶׁיַּעֲשֶׂה אֹכֵל.

1 כלל א': כל אוכל שנשמר (אינו הפקר), וגידולו בקרקע חייב במעשר.

2 כלל ב':

2.1 דבר שראוי למאכל בתחילת גידולו, ואם ישאירו אותו בקרקע הוא ימשיך לגדול,

חייב במעשרות בין שהוא קטן ובין שהוא גדול.

2.2 דבר שראוי למאכל רק בסוף גידולו, חייב במעשרות רק כשיעשה ראוי למאכל.

משנה ב': הגדרת זמן החיוב במעשרות לגבי פירות שונים (שראויים הם לאכילה)

מֵאִמְתֵּי הַפְּרוֹת חֵיבוֹת בַּמַּעֲשֵׂרוֹת ?

הַתְּאִינִים, מִשִּׁבְחִילוֹ.

הַעֲנָבִים וְהָאֲבִשִׁים, מִשִּׁהֲבָאִישׁוֹ.

מסכת מעשרות

מעוצבת בידי זאב לבנוני

האוג והתותים, משיאדימו. וכל האדמים, משיאדימו.
הרמונים, משיאדימו.
התמרים, משיאדימו שאור.
האפרסקים, משיאדימו גידים.
האגוזים, משיאדימו מגורה.
רבי יהודה אומר: האגוזים והשקדים, משיאדימו קלפה.

1. תנא קמא:

- 1.1. התאנים משיתחילו להבשיל ("יבחילו").
  - 1.2. ענבים וענבי הבר ("אבשים"), כשהחרצנים יראו מחוץ לענב ("הבאישו").
  - 1.3. האוג והתותים משיאדימו. וכל הפירות האדומים משיאדימו.
  - 1.4. הרימונים משיאדימו עד שאפשר למעוך אותם ביד.
  - 1.5. התמרים, כשיתחילו לתפוח כמו שאור.
  - 1.6. האפרסקים, משיראה בקליפתם כעין גידים.
  - 1.7. האגוזים, כשיפרד האוכל מהקליפה העליונה ויראה כאילו מונח בקופסה.
2. רבי יהודה (ואין הלכה כמותו): אגוזים ושקדים לאחר שתיוצר הקליפה הפנימית הדבוקה לאוכל.

משנה ג: המשך הגדרת זמן חיוב במעשרות לגבי פירות שונים, ולגבי תלתן ותבואה.

החרובים, משיאדימו.
וכל השחורים, משיאדימו.
האגסים והקרטומליון, והפרישיון, והעורדים, משיאדימו.
וכל הלבנים משיאדימו.
התלתן, משיאדימו.
התבואה והזיתים, משיאדימו שליש.

1. החרובים, משיעשה בהם נקודות שחורות.
2. כל הפירות השחורים, משיעשה בהם נקודות שחורות.
3. אגסי בר והחבושים והתפוחים הקטנים, משיאדימו השערות מעליהם.
4. הפירות הלבנים, כשינשרו השערות מעליהם.
5. התלתן, משעה שאם יתלשו ויזרעו, יצמחו שוב.
6. התבואה והזיתים, כשיגיעו לשליש גידולם.

משנה ד: ירקות ופירות שחייבים במעשרות רק כשהם קטנים, או רק כשהם גדולים, או בשני הזמנים.

ויבירק: הקשואים, והדלועים, והאבטיחים, והמלפפונות,
התפוחים, והאחרונים, חייבים גדולים וקטנים.
רבי שמעון פוטר את האחרונים בקטן.

מסכת מעשרות

מעוצבת בידי זאב לבנוני

החֵיב בְּשִׁקְדֵי הַמְרִים, פְּטוּר בְּמִתּוֹקִים,

החֵיב בְּמִתּוֹקִים, פְּטוּר בְּמְרִים.

1 פירות וירקות שחייבים בהם מעשרות בין אם נקטפו קטנים ובין אם נקטפו גדולים:

1.1 בירקות: קישואים, דלויים, אבטיחים ומלפפונים.

1.2 בפירות:

1.2.1 תנא קמא: תפוחים ואתרוגים.

1.2.2 רבי שמעון: תפוחים בלבד. אתרוגים חייבים במעשרות רק כשהם גדולים.

2 זמן החיוב במעשרות בשקדים:

2.1 מה שחייב בשקדים המרים (כשהם קטנים בלבד) פטור בשקדים הגדולים.

2.2 מה שחייב בשקדים המתוקים (כשהם גדולים בלבד) פטור בשקדים המרים.

משנה ה': גמר מלאכה של ירקות ופירות שאין לאכול מהם יותר אכילת ארעי

אִיזוהו גֵרְנִן לַמַּעֲשָׂרוֹת ?

הַקְּשׁוּאִים וְהַדְּלוּעִים, מְשִׁיפִּקְסוּ.

וְאִם אִינוּ מְפָקְסִים, מְשִׁיעֵמִיד עֲרֵמָה.

אֲבֹטִיחַ, מְשִׁינְשֶׁלֶק. וְאִם אִינוּ מְשֶׁלֶק, עַד שֶׁיַּעֲשֶׂה מִקְצָה.

יֵרֵק הַנְּאֻגָּה,

מְשִׁיאָגָּד.

אִם אִינוּ אוֹגָד, עַד שֶׁיִּמְלֵא אֶת הַכֵּלִי.

וְאִם אִינוּ מְמַלֵּא אֶת הַכֵּלִי, עַד שֶׁיִּלְקוּט כָּל צָרְכוֹ.

כְּלִכְלָה,

עַד שֶׁיִּחְפָּה.

וְאִם אִינוּ מְחַפָּה, עַד שֶׁיִּמְלֵא אֶת הַכֵּלִי.

וְאִם אִינוּ מְמַלֵּא אֶת הַכֵּלִי עַד שֶׁיִּלְקוּט כָּל צָרְכוֹ.

בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים ?

בְּמוֹלֵף לְשׁוֹק.

אֲבָל בְּמוֹלֵף לְבֵיתוֹ, אוֹכֵל מִמֶּה עֲרָאֵי עַד שֶׁהוּא מְגִיעַ לְבֵיתוֹ.

1 קישואים ודלועים:

1.1 לאחר שהורידו מהם את השיער הדק ("יפקסו").

1.2 אם אינו מפקס, לאחר שיעמיד מהם ערימה.

2 אבטיח לאחר שישיר את השיער הדק ("ישלק"), ואם אינו משלק עד שישטחם במוקצה.

3 ירק שדרכו להימכר באגודות:

3.1 כשיעשו ממנו אגודות.

3.2 אם אינו אוגד, עד שימלא את הכלים להביאם לשוק.

מסכת מעשרות

מעוצבת בידי זאב לבנוני

- 3.3 אם אינו ממלא את הכלים, עד שילקוט כל מה שהוא רוצה ללקוט.
4 המלקט פירות לתוך סל גדול ("כלכלה"):
4.1 עד שיכסה את הפירות בעלים.
4.2 אם אינו מחפה את הכלכלה, עד שימלא את הכלי.
4.3 אם אינו מחפה ואינו ממלא, עד שילקוט כל צרכו.
5 מתי אמורים כל השיעורים האלה?
5.1 כשכוונתו למכור את הפירות או הירקות בשוק.
5.2 אם כוונתו להביאם לביתו, יכול לאכול מהם ארעי עד שיביאם לביתו.

משנה ו: המשך פרוט זמן "גמר מלאכה" לגבי פירות וירקות שונים

הפרד והצמוקין והחרובין, משיעמיד ערמה.

הבצלים:

משיעמל, ואם אינו מפקל, משיעמיד ערמה.

התבואה:

משיעמל, ואם אינו ממרח, עד שיעמיד ערמה.

הקטניות:

משיעבור, ואם אינו כובר, עד שיעמל.

אף על פי שיעמל:

נוטל מן הקטעים, ומן הצדדים, וממה שנתוף התבן ואוכל.

1 גרעיני הרימונים היבשים, ("הפרד"), הצימוקים והחרובים, כשיעשה מהם ערימה.

2 הבצלים:

משיקלוף את הקליפות המכוערות ("יפקל"), אם אינו מפקל, כשיעמיד ערימה.

3 התבואה:

משימרח, ואם אינו ממרח, משיעמיד ערימה.

4 הקטניות:

4.1 משינקה אותם בכברה ("משיכבור") מצרורות והאבנים. אם אינו מנקה, עד שימרח.

5 אע"פ שמרח את התבואה, מותר לו לאכול ארעי:

5.1 מהשיבולים הקטועות שלא נידושו.

5.2 מאלו שלא עברו מירוח כי היו בצידי הדרכים.

5.3 ממה שנשאר בתבן, כי לא נזרה ברוח.

משנה ז: הגדרת "גמר מלאכה" בשמן ויין

היין, משיעמל.

אף על פי שיעמל, קולט מן הגת העליונה ומן הצנור, ושותה.

מסכת מעשרות

מעוצבת בידי זאב לבנוני

**הַשָּׂמֶן, מִשְׁיֵי־דָבָר לְעוֹקָה.
אֵף עַל פִּי שְׂיָדָר, נוֹטֵל מִן הָעֵקֶל וּמִבֵּין הַסֶּמֶל וּמִבֵּין הַפְּצִים,
וְנוֹתֵן לְחִמְיָה וְלַתְּחֻמִּים,
אֲבָל לֹא יִתֵּן לְקִדְרָה וְלַלֶּפֶס כְּשֶׁהוּא רוֹחֵחִין.
רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: לְכָל הוּא נוֹתֵן, חוּץ מִדְּבַר שֶׁיֵּשׁ בוֹ חֹמֶץ וְצִיר.
1 לגבי יין:**

- 1.1 גמר מלאכה: לאחר שיסיר את החרצנים והזגים הצפים על היין התוסס שבגת התחתונה.
  - 1.2 לאחר גמר מלאכה: אפשר לשתות יין מהגת העליונה ומהצינור המוביל מהעליונה לתחתונה.
- 2 לגבי שמן (ראה מושגים):
- 2.1 גמר מלאכה: לאחר שהשמן יורד בבית הבד לגומה אליה הוא מתנקז.
  - 2.2 לאחר גמר מלאכה: אפשר להשתמש בשמן שנמצא בעקל, ובין הממל, ובין הפצים (ראה מושגים).
- 3 שימושים שניתן לעשות בשמן שלגביו עדיין לא נגמרה מלאכה (שנמצא בעקל, בממל וכד'):
- 3.1 תנא קמא: 3.1.1 מותר לתיתו לחמיטה (מריחת פני עוגה בשמן) ולתמחוי (ראה מושגים).
  - 3.1.2 אסור לתת משמן זה לקדרה ולאילפס רותחים, (כיוון שהבישול קובע למעשרות).
  - 3.2 רבי יהודה: מותר לתת אפילו לקדרה ולאילפס רותחים אבל לא לדבר שיש בהם חומץ וציר.

משנה ח: גמר מלאכה בעיגולי דבלה ובגורגרות

**הַעֲגוּל, מִשְׁיֵי־חֵלְקִין.
מִחֲלִיקִים בְּתָאֲנִים וּבְעֻבִּים שֶׁל טָבֵל.
רַבִּי יְהוּדָה אוֹסֵר.
הַמִּחְלִיק בְּעֻבִּים,
לֹא הַכְּשֵׁר.
רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: הַכְּשֵׁר.
הַגְּרוּגְרוֹת, מִשְׁיֵי־דָבָר.
וּמְשִׁיעוּל, מִשְׁיֵי־עֵגֶל.
הִיא דָּשׁ בְּחֵבֶית וּמְעֻל בְּמִגְדָּה, וְשִׁבְרָה הַחֲבִית וְנִפְתָּחָה הַמִּגְדָּה,
לֹא יֵאָכֵל מֵהֶם עָרָא.
רַבִּי יוֹסִי מְחִיר.**

- 1 גמר מלאכה של עגול דבלה הוא, לאחר שיחליק את פני העגול במשקה.
- 2 החלקת פני עגול דבלה, בענבים ותאנים של טבל (המיץ מחליקו):
  - 2.1 תנא קמא: מותר להחליק.
  - 2.2 ר' יהודה (ואין הלכה כמותו): אסור.

מסכת מעשרות

מעוצבת בידי זאב לבנוני

3 החלקת עיגולי דבלה בענבים:

3.1 תנא קמא: המיץ היוצא אינו מכשיר את העגול לקבל טומאה.

3.2 ר' יהודה (ואין הלכה כמותו): המיץ מכשיר.

4 גמר מלאכה בגרוגרות (תאנים יבשות):

4.1 אם הגרוגרות בחוץ, משידרוס אותם בחבית.

4.2 אם הם במחסן ("מגורה"), משיעגל במעגילה את הערימה שבמחסן.

5 דרס עגול בחבית או מעגל במעגילה, ותוך כדי מעשה, נשברה החבית או נפתח המחסן:

5.1 תנא קמא: אין להמשיך ולאכול מהם יותר אכילת עראי.

5.2 ר' יוסי (ואין הלכה כמותו): אפשר להמשיך לאכול מהם עראי.

פרק ב

הנושאים העיקריים בפרק: כיצד לנהוג בפירות שעם הארץ מציע לאחרים לאכול, מהי גמר מלאכה בפירות שמוליכים ממקום למקום. הפרשת תרומה קודם גמר מלאכה, דיני מקח בפירות לעניין חיוב במעשרות, פועל האוכל פירות שעובד בהם לעניין הפרשת מעשרות.

מושגים

מוקצה: פרוש ראשון: מקום מיוחד שבו היו שומחים את התאנים כדי ליבשם.
פרוש שני: מקום שבו היו חותכים את התאנים כדי להכין מהם עגולי דבלה.
לשני ההסברים, בעלב של 'מוקצה' עדין לא נגמרה מלאכתם של התאנים לחיוב במעשרות.

משנה א: עם הארץ שהציע לעוברים ושבים בשוק תאנים שהוא מוליך לביתו,

היה עובר בשוק ואמר: "טלו לכם תאנים",

אוכלין ופטרין.

לפיכך אם הכניסו לבתיהם, מתקנים ודאי.

"טלו והכניסו לבתיכם", לא יאכלו מהם עראי.

לפיכך אם הכניסו לבתיהם, אינם מתקנים אלא דמאי.

1 אם אמר: "קחו תאנים במתנה", (מתנה אינה קובעת למעשר)

1.1 מותר לאכול מהם אכילת עראי, קודם שיפרישו מעשרות.

1.2 אם לאחר שלקחו את התאנים, הכניסו אותם לבית, צריכים לעשרם בתורת ודאי.

2 אם אמר: "קחו והכניסו לבתיכם" (כוונתו לומר: "כבר עישרתי אותם"):

2.1 מאמינים לו שכבר נקבעו למעשרות, ואין אוכלים מהם אפילו ארעי.

2.2 אם לוקחים תאנים אלו הביתה, צריכים לעשרם בתורת דמאי.

מסכת מעשרות

מעוצבת בידי זאב לבנוני

משנה ב: עם הארץ שהציע תאנים ליושבים בשער או בחנות

רבי יושבין בשער או בחנות ואמר: "טלו לכם תאנים",

אוכלין ופטרין,

ובעל השער ובעל החנות חבין.

רבי יהודה פומר, עד שיחזיר את פניו, או עד שישנה מקום ישיבתו.

1 אם אמר ליושבים בשער או בחנות: "קחו תאנים במתנה":

1.1 אוכלים מהם בתורת עראי, כיון שהשער והחנות אינם שלהם (ואינם קובעים למעשרות).

2 אם הציע את התאנים לבעל השער או לבעל החנות:

2.1 תנא קמא: חייבים במעשרות.

2.2 ר' יהודה:

2.2.1 אוכלים בתורת עראי, (לדעתו גם השער והחנות אינם קובעים למעשר).

2.2.2 אם אין רואים אותו כשהוא אוכל או שיושב במקום שאינו מתבייש חייב לעשר.

משנה ג: המוליך פירות למוכרם במקום אחר, מתי הוא גמר מלאכתו ?

הפעלה פרות מן הגליל ליהודה, או עולה לירושלים,

אוכל מהם עד שהוא מגיע למקום שהוא הולך,

וכן בחזרה.

רבי מאיר אומר: עד שהוא מגיע למקום השביתה.

וקרוכלין הפחורין בעירות,

אוכלים עד שמגיעים למקום הלינה.

רבי יהודה אומר: הבית הראשון הוא ביתו.

1 המוליך פירותיו מהגליל ליהודה או לירושלים, כדי לאכלם או למכרם:

1.1 תנא קמא:

1.1.1 אוכל מהם עד שיגיע למקום אליו הוא הולך.

1.1.2 אם נמלך בדעתו להחזירם למקום מוצאו, אוכל מהם עד שיגיע למקום שיצא משם.

1.2 ר' מאיר (ואין הלכה כמותו): אוכל מהפירות עד שיגיע למקום שהוא רוצה לשוב בו.

2 רוכלים המוליכים אתם פרות לצורך אכילתם, יכולים לאכול מהם:

2.1 תנא קמא: עד שמגיעים למקום הלינה.

2.2 ר' יהודה (ואין הלכה כמותו): עד שיגיע הרוכל לבית הראשון שבעיר.

משנה ד: האם הפרשת תרומה קודם גמר מלאכה קובעת למעשר ?

פרות שתורמן עד שלא נגמרה מלאכתן,

רבי אליעזר אומר מלאכול מהם עראי.

מסכת מעשרות

מעוצבת בידי זאב לבנוני

וְחֻמְסֵי מִתִּירֵי, חוּץ מִכֻּלְּכֵל תְּאֵנִים.

כֻּלְּכֵל תְּאֵנִים שְׁתַּרְמָה,

רַבִּי שְׁמַעוֹן מִתִּיר, וְחֻמְסֵי אוֹסְרִין.

1 ר' אליעזר: קובעת למעשר, ואסור לאכול מהם אכילת עראי.

2 חכמים: אינה קובעת למעשרות. מותר לאכול מהם אכילת עראי.

3 כלכלת תאנים:

3.1 חכמים: אוסרים לאכול אכילת ארעי.

3.2 ר' שמעון: מותר לאכול אכילת עראי לאחר הפרשת תרומה, גם מכלכלת תאנים.

משנה ה': דיני מקח בפירות לענין חיוב במעשרות

הָאוֹמֵר לְחֵבְרוֹ: "הִילֵךְ אֶסֶר זֶה וְתֵן לִי בֹ חֶמֶשׁ תְּאֵנִים",

לֹא יֵאכַל עַד שְׁיַעֲשֶׂר, דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר.

רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר:

אוֹכֵל אַחַת אַחַת, פְּטוּר.

וְאִם צָרַף, חַיֵּב.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה:

מַעֲשֵׂה בְנוֹת וְרָדִים שֶׁהֵיחָה בִירוּשָׁלַיִם,

וְהָיוּ תְּאֵנִים וּמְכֻרֹת מְשֻׁלָּשׁ וּמֵאָרְבַּע בְּאֶסֶר,

וְלֹא הַפְּרֵשׁ מִסֻּנָּה חֲרוּמָה וּמַעֲשֵׂר מַעוֹלָם.

1 האומר לחבירו: "קח איסר ותן לי תמרתו 5 תאנים":

2 ר' מאיר: לא יאכל עד שיעשר אותם.

3 ר' יהודה:

3.1 אם הקונה מקבל תאנה ותאנה, וכך הלאה, הוא פטור מלעשרם.

3.2 אם נתן לו המוכר שתיים או יותר יחד חייב לעשרם.

4 סיפור מעשה מפי ר' יהודה:

4.1 גינת ורדים הייתה בירושלים, והיו בה תאנים שנמכרו 3-4 באיסר.

4.2 כשנמכרו אותם אכלו מהם אחת אחת, ומעולם לא נתנו מהם מעשרות.

משנה ו': המשך דיני מקח בפירות, הקובע למעשרות

הָאוֹמֵר לְחֵבְרוֹ: "הִילֵךְ אֶסֶר זֶה בְּעֵשֶׂר תְּאֵנִים שְׁאֵבוֹר לִי",

בִּנְרֵךְ וְאוֹכֵל.

"בְּאֶשְׁכּוֹל שְׁאֵבוֹר לִי",

מִנְרֵךְ וְאוֹכֵל.

"בְּרֵחוֹן שְׁאֵבוֹר לִי", פּוֹרֵט וְאוֹכֵל.

"בְּאֶבְטִיחַ שְׁאֵבוֹר לִי", סוֹפֵט וְאוֹכֵל.

מסכת מעשרות

מעוצבת בידי זאב לבנוני

אָבֵל אִם אָמַר לוֹ:

**"בְּעֵשְׂרִים תְּאֵנִים אֱלוֹ", "בְּשָׁנִי אֲשָׁכֹלֹת אֱלוֹ", "בְּשָׁנִי רִמּוֹנִים אֱלוֹ", "בְּשָׁנִי אֲבִטִיחִים אֱלוֹ",
אוֹכֵל כְּדָרְכּוֹ וּפְטוֹר, מִפְּנֵי שֶׁקָּנָה בְּמַחְבֵּר לְקָרְקַע.**

1 האומר לחבירו "קח כסף עבור עשר תאנים שאברור ואתלוש מהעץ":

1.1 יכול לתלוש אחת אחת ולאכול בלי לעשר.

2 האומר קח כסף עבור אשכול שאברור מהעץ:

2.1 יכול לתלוש גרגר גרגר ולאכול בלי לעשר.

3 ברימון שאברור לי, עליו לתלוש ולאכול פרט פרט.

4 באבטיח שאברור לי, עליו לחתוך מהאבטיח ולאכול חתיכה חתיכה.

5 אם קנה את הפירות בעודם מחוברים לקרקע (לעץ), כגון שאמר:

• "בעשרים תאנים אלו",

• "בשני אשכולות אלו",

• "בשני רימונים אלו",

• "בשני אבטיחים אלו"

5.1 יכול לקטוף כדרכו (אף יותר מאחד), ולאכול.

5.2 המכר אינו קובע למעשר, מפני שקנה מחובר לקרקע (שאינו קובע למעשר).

משנה ז: פועל האוכל פירות שעובד בהם, מתי אכילתו דינה כמקח הקובע למעשר

השוכר את הפועל לקצות עמו בתאנים,

אמר לו: "על מנת שאוכל תאנים", אוכל ופטור.

"על מנת שאוכל אני ובני ביתי", או "שיאכל בני בעֲשָׂרִי",

הוא אוכל ופטור, ובנו אוכל וחיב.

"על מנת שאוכל בשעת הקציעה ולאחר הקציעה",

בשעת הקציעה, אוכל ופטור, ולאחר הקציעה, אוכל וחיב,

ושאינו אוכל מן התורה.

זה הכלל:

האוכל מן התורה, פטור.

ושאינו אוכל מן התורה, חיב.

1.1 השוכר את הפועל לשטוח תאנים במוקצה (ראה מושגים), והפועל קיבל את העבודה בתנאי:

1.2 שיאכל מהתאנים, יכול לאכול ופטור מלעשר.

1.3 שיאכל הוא ובנו מהתאנים, או שיאכל בנו בשכר עבודתו,

הוא אוכל ופטור מלעשר, ובנו אוכל וחיב לעשר.

1.4 שיאכל מהתאנים בין בשעת העבודה ובין שלא בשעת העבודה:

מסכת מעשרות

מעוצבת בידי זאב לבנוני

- בזמן העבודה, אוכל ופטור מלעשר, לאחר זמן העבודה, חייב לעשר תחילה.
2 בכל המקרים שפטור מלעשר, זה בגלל שמדין תורה מותר לו לאכול במקרים אלו.
3 כלל סיכום:
3.1 אם מותר מדין תורה לאכול מהתאנים גם ללא תנאים, אוכל בלי לעשר לעשר.
3.2 אם אוכל רק מתוקף התנאי שהתנה שעשה, חייב להפריש מעשרות תחילה.

משנה ח: המשך דיני פועל האוכל פירות בשעת עבודתו בהם

**הִיא עוֹשֶׂה בְּלִבָּסִים, לֹא יֹאכַל בְּבִנוֹת שָׁבַע. בְּבִנוֹת שָׁבַע, לֹא יֹאכַל בְּלִבָּסִים.
אֲבָל מוֹנֵעַ הוּא אֶת עַצְמוֹ עַד שְׁמֹגֵיעַ לְמָקוֹם הַיְפוֹת וְאוֹכֵל.**

המחליף עם חברו,

**זֶה לְאוֹכֵל זֶה לְאוֹכֵל, זֶה לְקִצוֹת זֶה לְקִצוֹת, זֶה לְאוֹכֵל זֶה לְקִצוֹת,
חֵיב.**

רבי יהודה אומר:

**המחליף לאכול, חֵיב,
ולקצות, פטור.**

- 1 העושה מלאכה בלבסים (תאנים גרועות) לא יאכל מבנות שבע (תאנים משובחות), וכן להפך.
2 העושה מלאכה תחילה בלבסים ואח"כ בבנות שבע, יכול להמתין ולאכול כדי שבעו מבנות שבע.
כותרת נוספת: המחליף תאנים שלו אם תאנים של חברו:

אם כוונת כל אחד מהם לאכול את התאנים או לקצות אותם לאחר ההחלפה:
1 תנא קמא (ואין הלכה כמותו):

- 1.1 שניהם חייבים לעשר תחילה שההחלפה היא כמקח, ומקח קובע למעשר.
2 רבי יהודה:

- 2.1 מי שהתכוון לאכול חייב לעשר תחילה (כי זה גמר מלאכתם).
2.2 מי שהתכוון לקצות, יכול להמשיך לאכול ארעי עד לגמר מלאכתם.

פרק ג

הנושאים העקריים בפרק: דין מעביר תאנים למוקצה דרך חצירו, דיני מעשר לפועלים שאוכלים מפירות בעל הבית, המוצא פירות מתי חייב לעשר, מקומות הקובעים למעשר, תאנה שעיקרה במקום אחד ונופה במקום אחר.

מושגים

גרורות: תאנים יבשות.
דבלה: תאנים דרוסות ודבוקות יחד.

מסכת מעשרות

מעוצבת בידי זאב לבנוני

- קציעות:** תאנים יבשות שנחתכו כדי לעשות מהם דבלות.
- בית שער:** בין הנמצא בפתח החצר ושומר יושב בחוכו.
- צריפין:** סוכה שקירותיה עומדים בשיפוע ונוגעים זה בזה למעלה ואין להם גג.
- סוכת היוצרים:** סוכה של עושי חרס העשויה משתי סוכות, אחת פנימית לדיור ואחת חיצונית למלאכה.
- בתי ערי חומה:** דין גאולת בתים (וכן עצים) שנמצאים בתוך עיר המוקפת חומה שונה מדין גאולתם אם הם בעיר שאינה מוקפת חומה. בעיר מוקפת חומה אפשר לגאול את הבית עד שנה מיום מכירתו, ובעיר רגילה אפשר לגאול אחרי שנתיים עד שנת היובל, ואם לא נגאל הוא חוזר לידי הקונה.
- פריון מעשר שני:** פירות מעשר שני אין לאכול מחוץ לירושלים. מותר לפדות אותם בכסף, ובכסף זה לקנות בירושלים דברי מאכל ומשתה. אולם את הפריון אפשר לעשות כל עוד לא הוכנסו הפירות לירושלים. אם הוכנסו הפירות לירושלים, יש לאוכלם רק בירושלים, ואי אפשר להוציאם מחוץ לירושלים.

משנה א: דין מעביר תאנים למוקצה דרך חצירו כדי לעשות מהם קציעות

המעביר תאנים בחצרו לקצות, בניו ובני ביתו אוכלין ופטרין.

הפועלים שעמו,

בזמן שאין להם עליו מזונות, אוכלין ופטרין.

אבל אם יש להם עליו מזונות, הרי אלו לא יאכלו.

1 בניו ובני ביתו יכולים לאכול מאותם תאנים מבלי לעשרם.

2 בעל הבית יכול לאכול רק באזור המוקצה, ואם רוצה לאכול בחצירו, חייב לעשר תחילה.

כותרת נוספת: פועלים שעובדים עם בעל הבית, ולא בפירות, ורוצים לאכול מפירותיו:

2.1 אם לא פסק להם מזונות בהסכם עבודתם, והם אוכלים מהפירות בתורת מתנה, פטורים מלעשר.

2.2 אם פסק להם מזונות, חייבים לעשר תחילה (הפירות מהווים חלק מהמקח).

משנה ב: דיני מעשר לפועלים שאוכלים בפירות בעל הבית למרות שאינם עובדים בהם

המוציא פועליו לעדה,

בזמן שאין להם עליו מזונות, אוכלין ופטרין.

ואם יש להם עליו מזונות,

אוכלין אחת אחת מן התאנה,

אבל לא מן הסל ולא מן הקפה ולא מן הפקצה.

1 אם בעל הבית נותן להם לאכול בתורת מתנה, אוכלים בלא מעשר.

2 אם בעל הבית פסק להם מזונות עבור עבודתם:

2.1 מותר להם לתלוש תאנה ותאנה ולאכול אותה בלא מעשר.

מסכת מעשרות

מעוצבת בידי זאב לבנוני

2.2 אם הפירות נמצאים בסל או במוקצה, אסור לאכול אפילו אחת אחת בלא לעשר.

משנה ג: המשך דיני מעשר לפועלים שאוכלים מפירות בעל הבית

השוֹכֵר אֶת הַפּוֹעֵל לַעֲשׂוֹת בְּיָתִים,

אָמַר לוֹ: "עַל מִנַּת לֶאֱכֹל יָתִים",

אוֹכֵל אֶחָד אֶחָד וּפְטוּר.

וְאִם צָרַף, חֵיֵב.

לִנְכַשׁ בְּבָצָלִים,

אָמַר לוֹ: "עַל מִנַּת לֶאֱכֹל יָרֵק",

מְקַרְטֵם עֲלֶה עֲלֶה וְאוֹכֵל.

וְאִם צָרַף, חֵיֵב.

1 בעל הבית ששכר פועל לעבוד תחת אילנות של זית:

1.1 אם הפועל קבל את העבודה בתנאי שיאכל מהזיתים:

1.1.1 יכול לתלוש מהעץ זית ולאכול, מבלי לעשר.

1.1.2 אם צרף 2 זיתים או יותר יחד, חייב לעשר תחילה.

2 בעל הבית ששכר פועל לנכש בין הבצלים:

2.1 אם הפועל קבל את העבודה בתנאי שיאכל מהבצלים:

2.1.1 יכול לתלוש ולאכול עלה עלה מבלי לעשר.

2.1.2 אם צרף 2 עלים יחד חייב לעשר תחילה.

משנה ד: דין מוצא פירות, מתי חייב לעשר

מִצָּא קְצִיצוֹת בְּדֶרֶךְ, אֶפְלוּ בְּצַד שְׂדֵה, וְכֵן תְּאֵנָה שֶׁהִיא נוֹטָה עַל הַדֶּרֶךְ, וּמִצָּא תַחְתֵּיהָ תְּאֵנִים,

מִתְרוֹת מִשּׁוּם גִּזְל וּפְטוּרוֹת מִן הַמַּעֲשָׂרוֹת,

וּבְיָתִים וּבְחֲרוּבִים חֵיֵבִים.

מִצָּא גְרוּגְרוֹת,

אִם דָּרְסוּ רוּב בְּנֵי אָדָם, חֵיֵב.

וְאִם לֹאוּ, פְּטוּר.

מִצָּא פְּלָחִי דְבִלְהָ, חֵיֵב, שֶׁיִּדְוַע שֶׁהֵן מְדַבֵּר גָּמוּר.

וְהַחֲרוּבִין, עַד שֶׁלֹּא כָּנְסוּ לְרֵאשׁ הַגָּג,

מוֹרִיד מֵהֶם לְבִהְמָה, פְּטוּר,

מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְחִזֵּר אֶת הַמוֹתֵר.

1 המוצא קציעות, אפילו ליד שדה קציעות, או תאנה בדרך, מתחת לעץ תאנה שנופו נוטה לדרך:

1.1 הפרי נחשב להפקר (תאנים נמאסות לאחר שנופלות).

1.2 מותר לאוכלו בלא לעשר תחילה (שהופקר קודם שנגמרה מלאכתו).

2 המוצא זיתים או חרובים תחת האילן, אינם הפקר, וחייבים לעשרם.

מסכת מעשרות

מעוצבת בידי זאב לבנוני

3 המוצא גרוגרות הנראות דרוסות:

- 3.1 אם רוב בני אדם כבר דרסו את גרוגרותיהם, חייב לעשר לפני שאוכל (שכבר נגמרה מלאכתם).
- 3.2 אם רוב בני אדם עדיין לא דרסו את גרוגרותיהם, פטור מלעשר (שכנראה נדרסו ברגלי ההולכים).
- 4 המוצא פלחי דבלה דרוסות ודבוקות, חייב לעשר לפני שאוכל מהם, שכבר נגמרה מלאכתם.
- 5 חרובים כל עוד לא העלו אותם ליבוש על הגג:
- 5.1 נותן מהם לבהמתו לאכול ופטור ממעשר.
- 5.2 משום שמה שנשאר מבהמתו הוא מעלה אותם לגג ליבוש (לא נגמרה מלאכתו).

משנה ה': איזו היא חצר הקובעת למעשר ?

איזו היא חצר שהיא חִיבָת בַּמַּעֲשָׂרוֹת ?

רבי ישמעאל אומר: חצר הצורית, שהפלים נשמרים בתוכה.

רבי עקיבא אומר: כל שאחד פותח ואחד נועל, פטורה.

רבי נחמיה אומר: כל שאין אדם בוש מלאכול בתוכה, חִיבָת.

רבי יוסי אומר: כל שנוכנס לה ואין אומר לו: "מה אתה מבקש?", פטורה.

רבי יהודה אומר: שתי חצרות זו לפניו מזו, הפנימית חִיבָת, והחיצונה פטורה.

- 1 ר' ישמעאל: חצר כמו החצרות בצור, ששומר יושב בפתח החצר, קובעת למעשר.
- 2 ר' עקיבא: חצר שיש שם 2 דיירים וכל אחד פותח ונועל באופן עצמאי, אינה קובעת למעשרות.
- 3 ר' נחמיה: חצר שאדם אינו בוש לאכול בתוכה, קובעת למעשר.
- 4 ר' יוסי: חצר שאם זר יכנס לתוכה, לא יהיה מי שישאל אותו למעשיו, אינה קובעת למעשרות.
- 5 ר' יהודה: שתי חצרות, זו לפניו מזו, החיצונית אינה קובעת למעשרות והפנימית קובעת.

משנה ו': מקומות שונים בבית הקובעים למעשר

הנגות, פטורין, אף על פי שהם של חצר החִיבָת.

בית שער, אכסדרה ומרפסת,

הרי אלו כחצר. אם חִיבָת, חִיבָת. ואם פטורה, פטורים.

- 1 אין הגג קובע למעשרות, גם אם הגג נמצא בחצר הקובעת למעשרות.
- 2 בית שער הנמצא בפתח החצר, וכן אכסדרה (מסדרון לפני הבית) או מרפסת:
- 2.1 אם הם בחצר הקובעת למעשרות, גם הם קובעים.
- 2.2 אם הם בחצר שאינה קובעת למעשרות גם הם אינם קובעים.

משנה ז': מבנים שאינם קובעים למעשרות

הצריפין והברגין והאלקטיות, פטורין.

סכת גנוסר, אף על פי שיש בה רחים ותרגולים, פטורה.

סכת היוצרים, הפנימית חִיבָת, והחיצונה פטורה.

מסכת מעשרות

מעוצבת בידי זאב לבנוני

רבי יוסי אומר: כל שאינה דירת החסה ודירת הנשמים, פטורה.

סכת החג ברחוק, רבי יהודה מחייב, וחכמים פוטרין.

1 צריפים (ראה מושגים), מגדלי שמירה ("בורגנין"), סוכות לימות הקיץ ("אלקטיות").

2 סוכת גינוסר, (שמיועדת לשמירה על הפירות), אפילו שיש בה ריחיים ותרנגולים.

3 סוכת היוצרים (ראה מושגים):

3.1 תנא קמא: הפנימית קובעת למעשר, החיצונית לא.

3.2 ר' יוסי (ואין הלכה כמותו): כיוון שלא גרים בה כל השנה היא לא קובעת למעשר.

4 סוכה בחג הסוכות:

4.1 ר' יהודה (ואין הלכה כמותו): קובעת למעשר.

4.2 חכמים: אינה קובעת למעשר.

משנה ח: דין מעשר בעץ תאנה העומדת בחצר

תאנה נשהיא עומדת בחצר,

אוכל אחת אחת ופטור.

ואם צרף, חיב.

רבי שמעון אומר: אחת בימינו ואחת בשמאלו ואחת בפיו.

עלה לראשה, ממלא חיקו ואוכל.

1 אם תולש תאנה ואוכלה ואח"כ תולש נוספת ואוכל, אינו חייב במעשרות.

2 אם תלש וצרף 2 תאנים או יותר:

2.1 תנא קמא: חייב במעשרות.

2.2 ר' שמעון (ואין הלכה כמותו): אפילו אחת בימינו ואחת בשמאלה, ואחת בפיו, אין זה צרוף.

3 אם עלה על העץ, יכול לתלוש, לצרף ולאכול, ואינו חייב במעשרות.

משנה ט: חיוב מעשרות בגפן, רימון ואבטיח, הגדלים בחצר

גפן נשהיא נטועה בחצר, נוטל את כל האשכול. וכן ברמון, וכן באבטיח, דברי רבי טרפון.

רבי עקיבא אומר: מגרר באשכולות, ופורט ברמון, וסופת באבטיח.

כסדר נשהיא זרועה בחצר, מקרסם עלה עלה ואוכל. ואם צרף, חיב.

הסיאה והאזוב והקורנית שבחצר, אם היו נשמרים, חיבין.

1 ר' טרפון (ואין הלכה כמותו):

נוטל אשכול אחד או רמון אחד או אבטיח אחד, אינו מתחייב במעשרות.

2 ר' עקיבא:

2.1 אם מלקט גרגיר גרגיר מהאשכול שבגפן או ברימון, או חותך חתיכה חתיכה מהאבטיח, פטור

מלעשר.

מסכת מעשרות

מעוצבת בידי זאב לבנוני

2.2 אם מצרף 2 גרגירים ומעלה חייב.

כותרת נוספת: חיוב מעשרות בכוסבר ובצמח אזוב הגדלים בחצר:

- 1 כוסבר: אם תולש ואוכל עלה עלה, פטור ממעשרות. אם מצרף 2 עלים או יותר, חייב.
- 2 סיאה, אזוב וקורנית, אם הם נשמרים ע"י בעליהם חייבים במעשרות.

משנה י': חיוב מעשרות בתאנה שעיקרה במקום אחד ונופה במקום אחר

תָּאנָה שֶׁהִיא עוֹמֶדֶת בְּחֶצֶר וְנוֹטָה לְגִנָּה,

אוֹכֵל כְּדָרְכּוֹ וּפְטוּר.

עוֹמֶדֶת בְּגִנָּה וְנוֹטָה לְחֶצֶר, אוֹכֵל אֶחַת אֶחַת, פְּטוּר. וְאִם צֶרֶף, חַיֵּב.

עוֹמֶדֶת בְּאֶרֶץ וְנוֹטָה לְחוּצָה לְאֶרֶץ, בְּחוּצָה לְאֶרֶץ וְנוֹטָה לְאֶרֶץ,

הַכֹּל הוֹלֵךְ אַחַר הָעֵקֶר.

וּבְבִתֵּי עֵרֵי חוּמָה, הַכֹּל הוֹלֵךְ אַחַר הָעֵקֶר.

וּבְעֵרֵי מִקְלָט, הַכֹּל הוֹלֵךְ אַחַר הַנוֹף.

וּבִירוּשָׁלַיִם, הַכֹּל הוֹלֵךְ אַחַר הַנוֹף.

1 תאנה שעיקרה (הגזע) בחצר (הקובעת למעשרות), ונופה בגינה (שאינה קובעת למעשרות):
העומד בגינה אוכל אכילת עראי ופטור ממעשרות.

2 תאנה שעיקרה בגינה ונופה בחצר, יכול לאכול אחת אחת, אך לא לצרף.

3 תאנה שעיקרה בארץ ישראל ונופה בחוץ לארץ, או להיפך:

3.1 אם עיקרה בארץ, פירותיה חייבים במעשר.

3.2 אם עיקרה בחוץ לארץ פירותיה פטורים ממעשר.

כותרת נוספת: נושאים נוספים שבהם נוף האילן ועיקרו לא נמצאים באותו מקום:

1 המוכר אילן בבתי ערי חומה (ראה מושגים), שעיקרו בתוך החומה כאילו כולו נמצא בתוך החומה.

2 רוצה בשגגה החוסה תחת אילן שחלקו מחוץ לעיר וחלקו בתוך העיר:

יש לו הגנה של עיר מקלט, בין אם הגזע מחוץ לעיר והנוף בתוך העיר, וכן להיפך.

3 לגבי מעשר שני בירושלים (ראה מושגים):

3.1 אם נוף האילן בירושלים ועיקרו מחוץ לירושלים, אי אפשר לפדות מעשר שני ליד עיקרו.

3.2 אם הנוף מחוץ לירושלים ועיקרו בתוך ירושלים אי אפשר לאכול מעשר שני תחת נופו.

פרק ז

הנושאים העקריים בפרק: דברים הקובעים למעשר, דיני מעשרות ליתים בבית הבד, דיני מעשרות

ליין בגת, גמר מלאכה בשעורים ובשיבולים, דין מעשרות בסוגי צמחים

שנוהגים לאכלם.

מסכת מעשרות

מעוצבת בידי זאב לבנוני

מושגים

מעטן: כלי בבית הבר ששמים בו את הזיתים כדי שיתרככו ויוציאו את שמנם.

משנה א: דוגמאות לדברים שקובעים למעשר, וכאלה שאינם קובעים

- הכובש, השולק, המולח (בשדה), חיב.
- המכמן באדמה, פטור.
- המטבל בשדה, פטור.
- הפוצע זיתים שניצא מהם השןף, פטור.
- הסוחט זיתים על בעורו, פטור.
- אם סחט ונתן לתוך ידו, חיב.
- המקפא לתבשיל, פטור.
- לקדרה, חיב, מפני שהוא כבוד קטן.

1 דברים שקובעים למעשר:

1.1 כבישה במי מלח או חומץ, בישול של ירקות או פירות (שליקה) ומליחה.

2 דברים שאינם קובעים למעשר:

2.1 הטומן בשדה פירות וירקות שאינם מבושלים כל צרכם, כדי שימהרו להתבשל.

2.2 המטבל פירות וירקות בעודם בשדה, בחומץ או במי מלח וכד'.

2.3 הפוצע זיתים כדי להסיר מהם את המרירות.

3 הסוחט זיתים עבור השמן:

3.1 סחט על בשרו, פטור מלעשר.

3.2 סחט לתוך ידו, חיב.

4 המסיר את החרצנים ("מקפה") מהיין:

4.1 אם קודם לכן, נתן את היין לתבשיל, פטור ממעשרות.

4.2 אם קודם לכן, נתן את היין לקדרה ריקה, חיב במעשרות שקדרה דומה לבור קטן.

משנה ב: המייחד פירות לשבת או לשלוח אותם לחברו

תינוקות שטמנו תאנים לשבת, ושכחו לעשורו,

לא יאכלו למוצאי שבת עד שיעשורו.

כלכלת שבת, בית שמאי פותרין,

ובית הלל מחיבין.

רבי יהודה אומר: אף הלוקט את הכלכלה לשלוח לחברו, לא יאכל עד שיעשור.

1 תינוקות שטמנו תאנים כדי לאכלם בשבת, ושכחו לעשרם:

אין לאכול מהם בשבת (שבת קובעת למעשר), אלא במוצ"ש לאחר שעשורם.

מסכת מעשרות

מעוצבת בידי זאב לבנוני

2 סל פירות שיחד אותו לשבת:

- 2.1 בית שמאי: אפשר לאכול מהם עראי קודם השבת.
- 2.2 בית הלל: מרגע שיחד אותם לשבת אסור לאכלם אפילו ארעי.
- 3 רבי יהודה: אף המלקט סל פירות עבור חברו חייב לעשר קודם שיאכל.

משנה ג: דיני מעשרות לזיתים בבית הבד

הנוטל זיתים מן הפעטן.

טובל אחד אחד במלח ואוכל.

אם מלח ונתן לפניו, חיב.

רבי אליעזר אומר:

מן הפעטן הפהור, חיב.

ומן הפטור, פטור, מפני שהוא מקזיר את המותר.

הנוטל זיתים מן המעטן (ראה מושגים):

- 1 טובל אחד אחד במלח, ואוכלם אכילת עראי, בלא מעשר.
- 2 אם מלח זיתים אחדים כדי לאכלם:
  - 2.1 תנא קמא: חייב לעשרם קודם שיאכל מהם (המליחה קובעת למעטן).
  - 2.2 רבי אליעזר:
    - 2.2.1 אם המעטן טהור והאדם טמא, חייב לעשר (כיוון שאינו יכול להחזירם למעטן).
    - 2.2.2 אם המעטן טמא, פטור מלעשר (כיוון שיכול להחזיר את המותר).

משנה ד: דיני מעשרות לשותה יין בגת

שותים על הגת,

בין על החמין בין על הצונן פטור, דברי רבי מאיר.

רבי אליעזר ברבי צדוק מחיב.

וחכמים אומרים:

על החמין, חיב, ועל הצונן, פטור.

- 1 רבי מאיר (ואין הלכה כמותו):

פטור מלעשר, בין אם היין מזוג במים חמים ובין אם הוא מזוג בצוננים.
- 2 רבי אליעזר ברבי צדוק (ואין הלכה כמותו): חייב לעשר קודם שישתה.

3 חכמים:
- 4 אם היין מזוג במים חמים, חייב לעשר (אינו יכול להחזיר את המותר).
- 5 אם היין מזוג במים צוננים, פטור מן המעשר (כיוון שיכול להחזיר את המותר).

משנה ה: גמר מלאכה בשעורים ובשיבולים

מסכת מעשרות

מעוצבת בידי זאב לבנוני

המקלף שְׁעוּרִים,

מקלף אחת אחת ואוכל.

ואם קלף ונתן לתוף ידו, חיב.

הפּוֹכֵל מְלִילוֹת שֶׁל חֲסִים,

מנפה מיד ליד ואוכל.

ואם נפה ונתן לתוף חיקו, חיב.

כְּסָבָר

שְׁזַרְעָה לְזֶרַע, יִרְקָה פְּטוּר.

זֶרַע לִירֵק, מִתְעַשָּׂרֵת זֶרַע וִירֵק.

רבי אליעזר אומר:

הַשֵּׁבֶת מִתְעַשָּׂרֵת זֶרַע וִירֵק וְזִירֵו.

וחכמים אומרים:

אינו מתעשר זרע וירק, אלא השחלים והגרגיר בלבד.

1 המסיר את קליפת השעורים העליונה כדי לאכול את הגרעינים:

1.1 יכול לקלוף ולאכול שעורה שעורה.

1.2 אם קלף שעורים אחדות ונתן לתוף ידו, חייב תחילה לעשרם.

2 הממעך שיבולים בידיו כדי להסיר מהן את המוץ:

2.1 אם מנער את הגרעינים מיד ליד, אוכל מהם אכילת עראי.

2.2 אם מנער ונותן את הגרעינים בבגדיו, חייב תחילה לעשרם.

כותרת נוספת: חיוב מעשרות בצמחים שזרעם לשם הזרע בלבד או לשם העלים בלבד

1 כוסבר (כוסברה):

1.1 אם זרע את הצמח לשם הזרעים בלבד, פטור מלעשר את הירק.

1.2 אם זרע לשם הירק, צריך לעשר גם את הירק וגם את הזרע.

2 שבת (צמח תבליני):

2.1 רבי אליעזר (ואין הלכה כמותו):

אף אם זרעה לזרע בלבד, חייב לעשר גם את הירק וגם את הקנים הדקים (הזירים).

2.2 חכמים:

2.2.1 שבת שזרעה לשם הזרעים, רק הזרעים חייבים במעשר.

2.2.2 שחלים (צמח בר) וגרגיר (מין חרדל), שזרעם לשם הזרעים גם הירק חייב במעשר.

משנה ו: דין מעשרות בסוגי צמחים שנוהגים לאכלם.

רָבִן שֶׁמַּעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אָמַר: תְּמָרוֹת שֶׁל תְּלֵתָן וְשֶׁל חֶרְדֵּל וְשֶׁל פּוֹל הַלְּבָן, חִיבוֹת בְּמַעְשָׂר.

רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אָמַר: הַצֵּלֶף מִתְעַשָּׂר תְּמָרוֹת וְאַבְיוֹנוֹת וְקַפְרָס.

מסכת מעשרות

מעוצבת בידי זאב לבנוני

רבי עקיבא אומר: אין מתעשר אלא אביונות, מפני שהן פרי.

1 רבן שמעון בן גמליאל: התמרות (ענפים דקים) של תלתן, חרדל ופול הלבן, חייבים במעשר.

2 צלף, צריך להפריש ממנו:

2.1 רבי אליעזר: את התמרות, את הפרי ("אביונות"), ואת ניצני הפרחים ("קפרס").

2.2 רבי עקיבא: חייבים להפריש רק על עיקר הפרי ("אביונות").

פרק ה

הנושאים העקריים בפרק: דיני מעשרות מפרי שנמצא על שתילים שעקרו אותם, דין מעשרות בירקות שהעבירו אותם ממקום למקום, דין מכירת פירות או שאריות של פירות לעם הארץ, הפרשת מעשרות מתמד, דין גרעיני תבואה שנמצאו בחורי נמלים.

מושגים

תמד: מעקה הנועשה מחרצנים או מזגין של ענבים שנסחטו או משמרי היין, כשנוחתים עליהם מים.

משנה א: דיני מעשרות מפרי שנמצא על שתילים שעקרו אותם

העוקר שתילים מתוך שָלו, וְנוטע לתוך שָלו, פטור.

לקח במחבר לקרקע, פטור.

לקט לשלח לחברו פטור.

רבי אלעזר בן עזריה אומר: אם יש פיוצא בהם נמכרים בשוק, הרי אלו חִבין.

1 עקר שתילים כדי לנטעם במקום אחר בשדהו, פטור מלעשר את הפרי שעליהם (לא נגמרה מלאכתם).

2 קנה שתילים מחוברים לקרקע, פטור מלעשר את הפרי (מקח קובע למעשר בתלוש).

3 המלקט שתילים לשלוח לחברו:

3.1 תנא קמא: פטור מלעשר את הפירות שעליהם (לא נגמרה מלאכתם).

3.2 רבי אליעזר בן עזריה (ואין הלכה כמותו): אם נמכרים בשוק שתילים דומים לאלה, חייב לעשר.

משנה ב: דין מעשרות בירקות שהעבירו אותם ממקום למקום

העוקר לפת וצנונות מתוך שָלו, וְנוטע לתוך שָלו לזרע,

חִיב,

מפני שהוא נרנן.

בצלים, משהשרישו בעליה,

טהרו מלִטמא.

נפלה עליהם מפלח והם חִבין, הרי אלו פְּנוּעִים בַּעֲוֹה.

1 העוקר לפת וצנונית משדהו כדי לזרעם במקום אחר בשדהו לשם זרעים, ולא לאכילה:

מסכת מעשרות

מעוצבת בידי זאב לבנוני

- 1.1 חייב במעשרות קודם שיזרעם.
- 1.2 העקירה היא גרנן למעשר (הזרעים שיצאו מהם פטורים ממעשר).
- 2 בצלים שהניח אדם בעליית ביתו והשרישו:
  - 2.1 אם היו טמאים נטהרו.
  - 2.2 נפלה עליהם מפולת ונשארו עלים מגולים, דינם כמחוברים לקרקע לכל דבר.

משנה ג: דין מכירת פירות לאחר שהגיעו לעונת המעשרות

לא ימכר אדם את פרותיו משבאו לעונת המעשרות למי שאינו נאמן על המעשרות, ולא בשביעית למי שהוא חשוד על השביעית, ואם בפרו, נוטל את הפירות ומוכר את השאר.

- 1 אין למכור את השדה עם הפירות למי שאינו נאמן על המעשרות.
- 2 אין למכור בשביעית, שדה שיש בה פירות למי שאינו נזהר בקדושת שביעית.
- 3 אם רק חלק מהפירות הגיעו לעונת המעשרות, יכול לקחת לעצמו את אלו שחייבים במעשר, ולמכור את שאר הפירות.

משנה ד: דין מכירת שאריות של שבולים, של ענבים או של זיתים לעם הארץ

לא ימכר אדם את תבנו ואת גפתו ואת זגיו למי שאינו נאמן על המעשרות, להוציא מהן משקין, ואם הוציא, חייב במעשרות, ופטור מן התרומה, שנתורם, בלבד על הקטעים ועל הצדדים ועל מה שבתוך התבן.

- 1 אין למכור למי שאינו נאמן על המעשרות:
  - 1.1 שבולים שנדושו (תבן), כדי להוציא מהם את שאריות גרעיני תבואה.
  - 1.2 פסולת של זיתים (גפת) כדי להוציא מהם את שארית השמן.
  - 1.3 פסולת של ענבים (זגים) כדי להוציא מהם את שארית המשקה.
- 2 אם קנה אדם את השאריות הללו והוציא מהם תבואה או משקה:
  - 2.1 עליו להפריש מהם מעשר.
  - 2.2 פטור מהפרשת תרומה גדולה כיוון שמי שהפריש תרומה התכוון גם לאלו.

משנה ה: דין חיוב מעשרות בסוריה

הלוקח שדה ירק בסוריא, אם עד שלא בא לעונת המעשרות, חייב, ומשבא לעונת המעשרות, פטור, ולוקח פדרכו והולך, רבי יהודה אומר: אף ישכור פועלים וילקט, אמר רבן שמעון בן גמליאל:

מסכת מעשרות

מעוצבת בידי זאב לבנוני

בַּמָּה דְּבָרִים אֲמוּדִים? בְּזֶמַן שֶׁקָּנָה קֶרְקַע.
אָבֵל בְּזֶמַן שֶׁלֹּא קָנָה קֶרְקַע, אִם עַד שֶׁלֹּא בָּא לְעוֹנַת הַמַּעֲשָׂרוֹת, פְּטוּר.
רַבִּי אוֹמֵר: אֵף לְפִי חֶשְׁבֹּן.

1 ישראל שקנה שדה עם ירקות מן הגוי בסוריה:

1.1 אם קנה קודם שהגיעו הירקות לעונת המעשרות, חייב הישראל במעשרות.

1.2 אם קנה לאחר שהגיעו הירקות לעונת המעשרות:

1.2.1 תנא קמא: פטור מלעשר אף מה שהוסיף ברשותו של הישראל.

1.2.2 רבי יהודה: יכול אף לשכור פועלים שילקטו את הירקות.

2 רבן שמעון בן גמליאל:

2.1 מה שאמרנו שהקונה מתחייב במעשרות זה רק אן קנה גם את הקרקע.

2.2 אם לא קנה את הקרקע, לא מתחייב כלל.

3 רבי:

3.1 לאחר עונת המעשרות הקונה חייב לעשר רק את החלק היחסי שגדל אצלו.

משנה ו: הפרשת מעשרות מתמד (ראה מושגים)

המתמד

ונתן מים במדה ומצא כדי מדתו,

פטור.

רבי יהודה מחייב.

מצא יותר על כדי מדתו, מוציא עליו מקום אחר לפי חשבון.

הוסיף מים לתמד:

1 אם המידה של התמד לאחר הוספת המים שווה למידת המים שהוספו:

1.1 תנא קמא: פטור מלעשר את התמד.

1.2 ר' יהודה: חייב לעשר את התמד.

2 אם מידת התמד גדולה ממידת המים שהוספו, מפריש מעשר על התוספת ממקום אחר.

משנה ז: גרעיני תבואה בחורי נמלים שהיו לפחות לילה בצד תבואה החייבת במעשרות

חורי הנמלים ששלו בצד הערמה החיבת, הרי אלו חייבים,

שקדוע שמדבר הגמור גורדין כל הלילה.

1 גרעיני התבואה חייבים במעשרות.

2 סביר שהנמלים גררו את הגרעינים מהערימה.

משנה ח: ירקות זרעים הפטורים ממעשרות ומותר לקנותם בשביעית מכל אדם

שום בעל בכי, ובצל של רכפא, וגריסין הקלקין, והעדשים המצרות,

מסכת מעשרות

מעוצבת בידי זאב לבנוני

רבי מאיר אומר: אף הקרקס,

רבי יוסי אומר: אף הקומנים,

פטורים מן המעשרות,

ונלקחין מכל אדם בשביעית.

זרע לוף העליון, זרע כרשים, זרע בצלים, זרע לפת וצנונות, ושאר זרעוני גנה שאינן נאכלים,

פטורים מן המעשרות, ונלקחין מכל אדם בשביעית,

שאף על פי שאביהן תרומה, הרי אלו יאכלו.

1 רשימת ירקות הגדלים בחו"ל ואין כמותם בארץ ישראל:

1.1 פטורים ממעשר.

1.2 מותר לקנותם מכל אדם אפילו בשביעית.

2 רשימה של זרעי ירקות שאינם נחשבים לאוכל אדם:

2.1 פטורים ממעשרות, ומותר לקנותם גם ממי שחשוד על השביעית.

2.2 אפילו שהירקות עצמם היו חייבים במעשרות, הזרעים מותרים לאכילה.